

KRYSTALIZACJA

Obowiązujący zakres materiału teoretycznego:

Podstawy teoretyczne i zasady postępowania omówione są w zasadniczej części skryptu w rozdziale V.1. KRYSTALIZACJA. Przed przystąpieniem do wykonywania ćwiczenia należy zapoznać się również z treścią rozdziałów II.2, II.3, III.1, III.3 – III.6 oraz IV.3 i zaznajomić się z wyciągami z kart charakterystyk substancji, które będą stosowane podczas wykonywania ćwiczenia.

Odczynniki:

nieznana próbka substancji do krystalizacji (ok. 1 - 2 g)

rozpuszczalniki do krystalizacji:

woda,

[aceton](#),

[etanol](#),

[toluen](#),

[octan etylu](#),

[eter naftowy \(tw. 60 - 90 °C\)](#)

Cele ćwiczenia:

Dobór odpowiedniego rozpuszczalnika do krystalizacji próbki otrzymanego związku.

Oczyszczenie próbki na drodze krystalizacji.

Próba identyfikacji substancji poprzez porównanie jej temperatury topnienia z podaną w tabeli listą związków oraz wyniki tzw. *próby mieszania*.

Wykonanie:

1) Dobór rozpuszczalnika do krystalizacji

W sześciu oznakowanych probówkach umieszcza się po ok. 50 mg badanej substancji i wprowadza się po ok. 1 cm³ badanych rozpuszczalników, tzn. wodę, etanol, octan etylu, aceton, toluen i eter naftowy (60-90). Nie ma konieczności przygotowywania sześciu dokładnych naważek: wystarczy odważyć jedną porcję 50 mg, a do pozostałych probówek wprowadzić porównywalną ilość substancji. Wszystkie probówki wstrząsa się i przez kilkadziesiąt sekund rozciera bagietką osady. Eliminuje się rozpuszczalniki, w których nastąpiło rozpuszczenie substancji. Pozostałe ogrzewa się do wrzenia (zaleca się stosowanie płaszcza grzejnego w przypadku rozpuszczalników palnych). Jeżeli osad nie rozpuścił się, dodaje się **stopniowo (po ok. 0,5 cm³)** jeszcze ok. 2 cm³ rozpuszczalnika, ogrzewając za każdym razem zawartość probówki do wrzenia. Odrzuca się te rozpuszczalniki, w których nie nastąpiło rozpuszczenie próbki w 3 cm³ roztworu. Pozostałe probówki chłodzi się i obserwuje krystalizację produktu. W oparciu o

kryteria podane w skrypcie (rozdz. V.1.), to znaczy ilość i rodzaj powstających kryształów, względy bezpieczeństwa itd., dokonuje się wyboru optymalnego rozpuszczalnika do krystalizacji próbki.¹ Należy rozważyć też możliwość krystalizacji z mieszaniny rozpuszczalników.

2) Oczyszczanie próbki

Próbkę pozostałą po doborze rozpuszczalnika waży się, mierzy się jej temperaturę topnienia, a następnie przeprowadza się krystalizację całej ilości związku z uprzednio dobranego rozpuszczalnika. Niezbędną ilość rozpuszczalnika można oszacować na podstawie wyników prób doboru rozpuszczalnika, stosując odpowiednią proporcję. Przykładowo, jeżeli 50 mg próbki rozpuściło się na gorąco w 2 cm³ wody, to można oczekiwać, że do krystalizacji 1 g próbki będzie należało użyć 40 cm³ wody. Nie należy jednak dodawać od razu całej ilości rozpuszczalnika, lecz rozpocząć od wprowadzenia ok. 2/3 oszacowanej ilości, czyli w omawianym przypadku ok. 25 cm³ wody. Możliwe jest jednak, że efektywna krystalizacja będzie wymagała użycia znacznie większej ilości rozpuszczalnika, niż wynikało to z szacunków. Kolba, w której będzie ogrzewany roztwór, powinna zatem pomieścić objętość roztworu nawet dwukrotnie większą od oszacowanej.

Kolejne etapy ćwiczenia, czyli rozpuszczanie badanej próbki we wrzącym rozpuszczalniku w kolbie okrągłodennej pod chłodnicą zwrotną, sączenie gorącego roztworu przez sączonek fałdowany, pozostawienie roztworu do krystalizacji i odsączenie wydzielonego osadu na lejku Büchnera należy wykonywać zgodnie z opisem podanym w rozdziale "Krystalizacja". Przesączone po krystalizacji należy pozostawić do czasu uzyskania pewności, że wydajność krystalizacji jest zadowalająca.²

Oczyszczoną i wysuszoną substancję waży się i ponownie oznacza temperaturę topnienia. Próbki pozostawiane do wysuszenia należy koniecznie opisać symbolem próbki i swoim nazwiskiem! Gdy istnieje podejrzenie, że próbka nadal jest zanieczyszczona (topnienie zachodzi w szerokim przedziale temperatury lub w temperaturze niższej niż przed krystalizacją), należy ponownie przeprowadzić krystalizację. Jeżeli można uznać, że próbka jest czysta, oblicza się wydajność procesu krystalizacji.

---

¹ Pozostałe po doborze rozpuszczalnika roztwory umieszcza się w odpowiednich pojemnikach: toluen, eter naftowy i octan etylu w pojemniku **O** (ciekłe, palne, bez fluorowców), roztwór acetonowy oraz wodny w pojemniku **A** (roztwory acetonowe), a roztwór etanolowy w pojemniku **E**.

² Niepotrzebne przesączone umieszcza się w odpowiednich pojemnikach: toluen, eter naftowy i octan etylu w pojemniku **O** (ciekłe, palne, bez fluorowców), roztwór acetonowy w pojemniku **A** (roztwory acetonowe), a roztwór etanolowy w pojemniku **E**. Sposób postępowania z roztworami wodnymi należy uzgodnić z prowadzącym ćwiczenie. Sączonek należy umieścić w pojemniku **P** (stałe, palne).

3) Identyfikacja związku w oparciu o wyniki próby mieszania

Spośród związków podanych w poniższej tabeli ([załącznik 1](#)) wybiera się substancje o temperaturach topnienia zbliżonych do badanej próbki i wykonuje się z nimi próby mieszania. Jednakowe ilości badanego związku i wzorca miesza się i **dokładnie rozciera**, a następnie oznacza temperaturę topnienia. Obniżenie *tt.* mieszaniny w stosunku do substancji wyjściowych wyklucza tożsamość badanych związków. Brak obniżenia *tt.* nie jest jednak niepodważalnym dowodem identyczności obu substancji. W oparciu o wyniki próby mieszania dokonuje się identyfikacji analizowanej próbki.

Oczyszczoną próbkę umieszcza się we fiolce lub pudełeczku wykonanym z gładkiego papieru, podpisuje swoim nazwiskiem oraz przypuszczalną nazwą związku i oddaje prowadzącemu ćwiczenia wraz ze sprawozdaniem (wzór sprawozdania podano w [załączniku 2](#)).

Załącznik 1. Analizowane związki organiczne uszeregowane według rosnącej temperatury topnienia.

L.p.	Nazwa związku	Tt. [°C]
1	Bifenyl	70
2	2-Nitroanilina	71
3	1,3-Dinitrobenzen	90
4	Benzylidenoazyna	92
5	Benzoesan 2-naftyłu	110
6	Acetanilid	114
7	3-Nitroanilina	114
8	4-Nitrofenol	114
9	Kwas benzoesowy	122
10	2-Naftol	123
11	Kwas cynamonowy	133
12	Benzoina	137
13	Kwas 2-chlorobenzoesowy	139
14	Kwas 3-nitrobenzoesowy	141
15	Kwas antranilowy	144 – 6
16	4-Nitroanilina	147
17	Kwas salicylowy	159
18	Benzanilid	163
19	Benzimidazol	171 - 2
20	1-Jodo-4-nitrobenzen	171
21	Kwas 4-aminobenzoesowy	186 – 7
22	Benzoiloglicyna	187

Załącznik 2. Wzór sprawozdania z ćwiczenia *Krystalizacja*.

Sprawozdanie z ćwiczenia *Krystalizacja* powinno zawierać następujące dane:

1. Temperatura topnienia związku otrzymanego do krystalizacji (zanieczyszczzonego).
2. Opis wyników prób rozpuszczalności związku (w formie uzupełnionej tabeli).

Rozpuszczalnik	Rozpuszczalność na zimno	Rozpuszczalność na gorąco	Rozpuszczalność po dodaniu rozpuszczalnika i ponownym ogrzaniu
Woda			
Etanol			
Toluen			
Eter naftowy			
Aceton			
Octan etylu			

Legenda: R – rozpuszczalny; X - brak rozpuszczalności; .....itp.

3. Wnioski z prób rozpuszczalności - dobrany rozpuszczalnik.
4. Masa związku przeznaczonego do krystalizacji.
5. **Krótką** informacja o przeprowadzonej krystalizacji (2 - 3 zdania np. o użytej objętości rozpuszczalnika, ewentualnych problemach - krystalizacji na sączku, olejeniu się itp., metodach uzyskiwania kolejnych frakcji kryształów z przesączu macierzystego).
6. Masa kryształów otrzymanych po krystalizacji oraz ich temperatura topnienia.
7. Obliczenie wydajności procesu krystalizacji.
8. Opis wyników prób mieszania (w formie uzupełnionej tabeli):

próba nr	Związek dodany do substancji badanej i jego temperatura topnienia	Temperatura topnienia mieszaniny
1.		
2.		
3.		

9. Substancja zidentyfikowana (nazwa i wzór).

10. **Wnioski końcowe** czyli:

- ocena efektywności procesu krystalizacji (uwzględniająca stopień oczyszczenia substancji, wydajność itp.);
- prawdopodobne przyczyny ewentualnych istotnych strat substancji podczas krystalizacji.